

Alenka Divjak
**ESPERANTO MED
MATERINŠČINO
IN TUJIMI JEZIKI
NEKAJ VIDIKOV
JEZIKOVNE
IDENTITETE**

223-235

ALENKA DIVJAK
KMETIJSKA ŠOLA GRM
UL. SLAVKA GRUMA 66
SI-8000 NOVO MESTO

::POVZETEK

V TEM KRATKEM ZAPISU sem želela prispevati nekaj misli k tematiki nacionalne identitete, ki se običajno veže z jezikovno problematiko. Ta je danes bolj kot nekoč stvar nas vseh, zlasti pa države in evropskih ustanov. Te zahajajo v vedno večjo krizo identitete z širjenjem in tudi z brezperspektivno jezikovno politiko. Ta vodi kljub lepim željam po večjezičnosti in enakopravnosti v dominacijo velikih jezikov, zlasti angleščine in v vedno večjo nezadovoljstvo državljanov EU. V številnih novejših dokumentih EU o jezikovni politiki so se dosledno izognili predlogom po uvedbi skupnega, mednarodnega jezika esperanta, ki je dober izhod iz jezikovne zagate EU. Podoben odnos opazamo tudi pri naših ljudeh, ki odgovarjajo za naš razvoj. O uvedbi esperanta kot tujega jezika v osnovnih šolah že razmišljajo v nekaterih državah ali pa ga že poučujejo. Za Slovenijo bi bila ta rešitev še posebnega pomena, saj bi trajno, zanesljivo in sodobno rešili pouk tujih jezikov, ohranili pa vse vrednote in pridobitve naše zgodovine in kulture, zlasti pa našo nacionalno identiteto, ki je potrebna za naš obstoj in razvoj.

Ključne besede: večjezičnost, narodna identiteta, jezikovna politika EU, esperanto – jezik za Evropo, esperanto v Sloveniji

ABSTRACT**ESPERANTO BETWEEN MOTHER TONGUE AND FOREIGN LANGUAGES. SOME ASPECTS OF LINGUISTIC IDENTITY**

This paper focuses on the topic of national identity which is often closely linked with language problems. They are nowadays an increasing cause of concern to many EU citizens, countries and institutions who are suffering from an identity crises which is due to the EU enlargement and even more to its non-perspective language policy. In spite of all the EU's declarations that multilingualism and language equality are its central values, its misplaced language policy is leading to the domineering position of major languages within the Union and to the growing dissatisfaction of numerous EU citizens. In several current documents the proposal to use a common international language, Esperanto, is being completely ignored even though Esperanto provides a relatively easy exit from current language dilemmas of the EU. A similar neglectful attitude towards Esperanto can be observed in Slovenia, where those in charge are not paying enough attention to this solution. Some other countries have already been considering the introduction of Esperanto into their primary schools or they have already started teaching it. For Slovenia

this solution would be of particular importance as in this way the state would be able to solve the problem of foreign language teaching in a modern and efficient way, preserving at the same time all the values and achievements of our history and culture and, in particular, our national identity which is essential for our survival and development.

Key words: multilingualism, national identity, EU's language policy, Esperanto – language for Europe, Esperanto in Slovenia

::UVOD

Za esperanto sem se začela zanimati pred dvajsetimi leti, ko sem se kot dijakinja gimnazije srečala s slovenskim prevodom življenjepisa slavnega Zamenhofa, utemeljitelja esperanta, ki ga je napisala profesorica angleškega jezika iz Oxforda, Marjorie Boulton. Verjetno je to bila zame pobuda za študij jezikov, posebej angleščine, ki takrat pri nas in v svetu še ni bila na tako slabem glasu. Že na fakulteti sem spoznavala razne germanske in druge jezike, še bolj pa pri pripravi disertacije, kjer je bilo potrebno bralno znanje latinščine, zlasti pa stare islandščine in drugi nordijskih jezikov.

Nato sem esperanto zanemarila, kar je bila škoda, vse to pa je bilo tudi zelo daleč od pouka angleščine na srednji šoli. Z esperantom sem se zopet srečala ob Evropskem letu jezikov 2001, ko so v Zagrebu pripravili kongres esperantistov, ki je obravnaval danes vedno bolj perečo temo: "Europa lingvo-utopia au neceso"? Sodelovala sem kot laik, zaradi številnih obveznosti v šoli sem esperanto preložila na boljše čase. Medtem smo se priključil EU, dobili novo valuto, že dalj časa trajajo razprave o večjezičnosti v EU, o evropski identiteti, zadnje čase smo dobili celo komisarja za večjezičnost. Uvajali naj bi obvezno še drugi tuji jezik v osnovne šole, skratka, jezikovna vprašanja so doma, v EU in v Evropi vedno bolj na dnevnem redu. Vedno več kritik leti na angleščino, jezik, ki ga poučujem, vedno več je razprav o esperantu, ki naj bi med drugim poskusil omejiti njen premočan vpliv v Evropi in po svetu. V tem letu bo v Mariboru kongres evropskih esperantistov, kjer naj bi opozorili na nejasno, neperspektivno jezikovno politiko EU, saj njeni organi dosledno zamolčujejo obstoj esperanta in njegovo vlogo pri reševanju jezikovnih zagat.

V tem zapisu bi poskušala zmanjšati bojzani in strahove pred esperantom, ki naj bi baje ogrožal nacionalne jezike, torej tudi našo slovenščino, oviral pa naj bi tudi učenje drugih tujih jezikov in s tem prizadel kulturne in druge vrednote, zlasti nacionalno in evropsko identiteto, večjezičnost, multikulturalnost in drugo. O zgradbi, razvoju in o razlikah med esperantom in drugimi tujimi

jeziki, zlasti angleščino, ne bi govorila, ker imamo o tem številna dela v vseh večjih jezikih in v esperantu. Namesto tega se bom v nadaljevanju ukvarjala predvsem z odpori v EU proti uvajanju esperanta in z vzroki zanj.

::NEKAJ O VEČJEZIČNOSTI TER IDENTITETI

Zadnja desetletja širjenja Evropske skupnosti, zlasti pa sprejem deseterice ter Bolgarije in Romunije, so sprožila številne razprave o tem, kako naj bi uresničili cilje, ki so si jih postavili državniki na raznih srečanjih, zlasti pa v Barceloni, ko so posvetili veliko pozornost tudi jezikovnim vprašanjem. Ponovno so potrdili pripravljenost, da bi vsem državam in njihovim manjšinam zagotovili pravico do samostojnega kulturnega razvoja in tudi uporabo in razvoj jezikov. Bistveno je, da se v Evropi, zlasti pa v EU, ohrani in neguje mogojezičnost, to pomeni, da lahko vsi narodi, manjšine in drugi ohranijo svoje jezike. V zvezi s tem je treba povedati, da so te pravice zagotovili tudi v glavnih dokumentih EU, v tej smeri že dolgo delujejo Svet Evrope, UNESCO, OSCE in OZN kot celota.

Nasprotniki, zlasti pa dobronamerni pristaši evropskega združevanja, so vedno bolj zaskrbljeni zaradi mnogih težav, ki se porajajo pri sprejemanju evropske ustave in pri urejanju odnosov z državami zunaj EU. Mnogi se ne strinjajo s tem, da v EU posvečamo največ pozornosti gospodarski uspešnosti, vojaški trdnosti in birokraciji, zanemarjamo pa kulturna vprašanja, zlasti pa premalo storimo za skupno evropsko miselnost, identiteto, torej za nekaj, kar nas bi globlje povezovalo. Zadnja desetletja so v Svetu Evrope in pozneje v EU veliko pisali in govorili o "evropski zavesti", o evropskem državljanstvu, o skupnih vrednotah in ciljih. Raziskave pa so pokazale, da v mnogih državah EU malo vedo o tej organizaciji, le 20% je vedelo, da ima EU 25 držav. Ugotovili so, da je poznavanje in zanimanje za EU upadalo zato, ker so ozki krogi odločali mimo množic, ki niso imele besede, velike so tudi razlike med besedami in dejanji, premalo pa so tudi prepričljivi cilji, zaradi katerih naj bi postali najboljši na svetu. Počasi in negotovo se rešujejo vprašanja imigrantov, brezposelnosti, okolja, rešiti pa tudi ne znamo nevarnih napetosti v naši bližini, na Kosovu. Nekatero državo EU doživljajo številne notranje krize. Slabo so urejeni tudi stiki med državljanji EU in njenimi ustanovami. Premalo je ugodnih razmer, da bi se lahko med državljanji EU razvijal čut identitete, pripadnosti. Govorimo o krizi evropske identitete. Sicer pa je tak čut pripadnosti težko doseči tudi v drugih družbenih skupnostih in v posameznih državah.

Zato se je zadnja desetletja pojavilo veliko število razprav o identiteti nasploh in o evropski posebej. Ni treba omenjati velikega števila knjig, revij, internetnih strani, zanimiva je tudi povezava evropskih založb, ki izdajajo zbirko "Delajmo

Evropo”, ki izhaja tudi v slovenščini. Zadevo obravnavajo z zgodovinskega, ekonomskega, sociološkega, političnega, religioznega, pravnega, psihološkega, zlasti pa z jezikovnega vidika, ki nas na tem mestu najbolj zanima.

Bistveno je, da brez jasne identitete, bodisi duševne, socialne, verske, nacionalne, kulturne, ter zlasti jezikovne, težko živimo, smo izkoreninjeni, se čutimo ogrožene, negotove. Zato je velikega pomena, kakšna je bila naša družina, kjer smo se med drugim učili tudi jezika, kakšna je bila vzgoja v družini, šoli, v prostem času, kako smo se počutili na delovnem mestu, v lokalni in širši skupnosti, v državi, kako so vplivali mediji in seveda razni vzorniki in širše “ikone identitete”. Ugotovili so, da ima človek več identitet in družbenih vlog in da se te spreminjajo. Poudarjajo, da pripadnost narodu ni ovira za evropsko državljanstvo in identiteto. Čvrsta nacionalna identiteta je lahko podlaga evropski. Veliko časa in energije ter potrpežljivosti bo treba, da se bo v tako raznolikih državah oblikovala skupna evropska identiteta.¹

Od vsega začetka, ko so govorili o Evropi, so postavljali vprašanja o njenih mejah, ob evropskem združevanju pa zlasti o tem, do kje naj bi segala EU, da bi bila še zmožna delovati. S tem se je in se bo močno zapletlo in zaostrijo jezikovno vprašanje, problem komuniciranja, ki je temelj za obstoj vsake skupnosti, od najmanjše, kot je družina, do države in dalje. Od tega je odvisna “evropska identiteta”, o kateri nekateri govorijo kot o konstrukt in fikciji, ki ima malo stikov z resničnostjo.²

Zaradi neurejenih jezikovnih vprašanj v EU prihaja do številnih težav, zato mnogi govorijo o krizi identitete, celo o bolni EU in Evropi in ji napovedujejo propad, če ne bo ustrezno rešila jezikovnih vprašanj, ki se vedno bolj zapletajo z njenim širjenjem.³ Poleg tega je bilo zadnje čase objavljenih veliko diagnoz, prognoz in tudi zdravnih nasvetov za reševanje “bolne Evrope”.

Tako na primer govori znani nemški kibernetik in pedagog Helmar Frank, ki je opravil večletni eksperiment z esperantom kot uvodom v študij jezikov, o otroških boleznih Evrope. Odklanja razne delitve in ureditve v EU, zlasti usmerjenost predvsem v gospodarstvo, varnost, slabljenje evropske identitete, zanemarjanje kulture, zlasti pa neustrezno jezikovno politiko, ki bo ogrozila ne le razvoj EU in njeno širjenje, temveč tudi njen obstanek. Zato, tako kot mnogi drugi, priporoča razna zdravila, predvsem enostaven, jasen skupni evropski jezik, pri čemer primerja angleški in mednarodni skupni jezik, ki v nasprotju z jeziki velikih narodov ne bi bil morilec drugih nacionalnih

¹Fritz Groothues; Imagine: a European identity. Open Democracy, 2002, pp. 1-4.

²Dirk Jacobs and Robert Maier: European identity: construct, fact and fiction, A United Europe. The Quest for a Multifaceted Identity, Maastricht: Shaker, pp. 13-34.

³Zlatko Tišljar: Evropa, kmalu boš umrla. Društvo za evropsko zavest, Maribor, 2006 (55).

jezikov, temveč bi varoval in pospeševal mnogojezičnost, predvsem pa tudi enakopravnost med govorcami različnih jezikovnih skupin. Predvsem pa je, kot mnogi drugi, odklonil jezikovno nadvlado angleščine v Evropi na račun drugih jezikov. Kot skupni jezik je Frank predlagal esperanto, saj je z njim dolga leta eksperimentiral z dobrimi uspehi.⁴

::JEZIKOVNA POLITIKA EU IN ESPERANTO

Jezikovnih težav in krize se zavedajo tudi evrobirokrati, ki poskušajo na bolj ali manj posrečen način urediti jezikovno politiko EU. Da bi se izognila zgodovini teh poskusov, bi omenila le zadnje dejavnosti v tej smeri, ki kažejo, da dolgoročno niso ustrezne, da vodijo v začarani krog in v vedno večjo krizo EU, ki državljanom ne ponuja prave prihodnosti. Iz številnih dokumentov Sveta Evrope in EU o jezikovni politiki, ki so bili objavljeni po letu 2001, ko smo doživljali "Evropsko leto jezikov", nekateri so tudi v slovenščini, je razvidno, da želijo ohraniti, podobno kot UNESCO in mnoge nevladne organizacije, mnogojezičnost in večkulturnost, da je to zapisano tudi v ustavni listini. Toda pristop, oziroma strategija je, kot ugotavljajo mnogi, ne le esperantisti, zgrešena in nima prihodnosti.

Ostre kritike gredo na račun jezikovne politike v ustanovah EU, kjer v najvažnejših organih prevladuje angleščina, niso jasna razmerja med uradnimi, delovnimi in drugimi jeziki, kjer jeziki majhnih narodov ne pridejo do veljave. Tudi pri prevajanju, kot kažejo podatki iz leta 1997, prevladuje angleščina z 45,3%, francoščina s 40,4% in nemščina s 5,4%, v druge jezike prevajajo manj kot 2% gradiva, itd. Ne vemo, če je v letu 2007 stanje boljše. Znano pa je, da prihaja do zaostankov, ogromnih stroškov in tudi napak. Zato je vedno več kritik razmer v EU in opozoril na težave pri razvoju skupne evropske identitete, pogostejše so tudi razprave o jezikovni politiki v ustanovah EU. Ovire za spremembe so zlasti v velikih državah, ki ljubosumno varujejo svoje jezike, identiteto in koristi, ki iz tega izhajajo. Vedno več je opozoril na velike izdatke za številne jezikovne programe, ki pa končno koristijo predvsem širjenju angleščine.⁵

Uradni dokumenti EU o jezikovni politiki torej zagovarjajo mnogojezičnost, ki se pa dosledno ne izvaja niti v njihovih ustanovah. Popolnoma zamolčijo rešitve, ki jih nakazujejo jezikoslovci, širša kulturna javnost in seveda espe-

⁴Helmar Frank: Europa so- oder besser? Anstöße zu Diagnose und Therapie <http://www.padeborner impulse.de/europa/>, str. 1-30.

⁵Tamsin Rouse, Language Policy in the Institutions of the EU: Dealing with the lingua fra(n)cas. Presented to the 2nd Annual New Zealand European Studies. Association Conference, 23-30 Aug. 2003, pp. 1-19.

rantisti. Vemo, da so bili predlogi za uporabo esperanta v mednarodnih ustanovah in zlasti za pouk v šolah znani takoj po prvi vojni, pogosto pa so se ponavljali po drugi vojni. Vedno so prevladali zagovorniki francoščine in pozneje angleščine, ki imajo od tega velike gospodarske, politične in druge koristi, države EU pa velike stroške. V novejšem času so številni strokovnjaki podrobno proučili jezikovne razmere v EU in predlagali ekonomične, demokratične ter s človekovimi pravicami in dostojanstvom skladne jezikovne reforme, ki pa niso našle poti v uradne dokumente.⁶

Pod krinko večjezičnosti in varovanja nacionalnih kultur se povsod agresivno širi angleščina. O tem je bilo zadnje čase napisanih ogromno knjig, člankov, internetnih strani, ki dokazujejo, da so tudi veliki jeziki, kot so francoščina, nemščina, italijanščina, zlasti pa manjši jeziki na severu in drugod preplavljeni z angleščino. Zato so kot protiutež takemu razvoju zahtevali večjo udeležbo v delovnih telesih EU, kar jim je že od vseh začetkov zagotovljeno, seveda, če obvladajo predvsem angleščino. Bolj napredni ljudje pa zahtevajo uvajanje mednarodnega, skupnega, jezika, nekateri dobesečno esperanto. Tranzicijske države so se popolnoma usmerile k angleščini, v to smer gredo tudi mi. Raziskave o jezikih v Evropi in zlasti študije o pouku tujih jezikov kažejo, da je večjezičnost v nevarnosti, s tem pa tudi nacionalne kulture in seveda nacionalne identitete. Vse to pa je tudi v nasprotju z željami in zahtevami, da bi gojili evropsko identiteto, zavest, mnogokulturnost, saj dominacija nekaterih to onemogoča, ljudi odtuja, jih dela nezadovoljne, čutijo se zapostavljene in ogrožene. Na ta račun se tudi pojavljajo razna skrajna gibanja, ki kvarijo razmere, ki so potrebne za napredek in razvoj vseh.

::ESPERANTO KOT IZBIRA ZA EVROPO ?

Zadnje čase so interlingvisti, esperantisti in zlasti njihovi pristaši vložili velike napore, da bi evropsko javnost seznanili z možnostmi, ki jih nudi mednarodni jezik esperanto za reševanje jezikovnih zagat v Evropi. Na svetovnih, regionalnih in nacionalnih kongresih esperantistov in tudi na znanstvenih srečanjih šolnikov, jezikoslovcev, politikov, diplomatov in drugih, zlasti pa v številnih publikacijah in na številnih internetnih straneh so poskušali opozoriti na stiske, ki jih doživljajo mnogi zaradi jezikovne diskriminacije in kršenja jezikovnih pravic. Claude Piron: *Psychological Aspects of the World Language Problems and of Esperanto*.⁷

---

⁶Francois GRIN, *Fremdlingvo-instruado kiel publika politiko*. Raporto verkita je la peto de la Alta Konsilio pri Taksado de la Instruisistemo. 2005, Nr.19, pp.1-70.

⁷(<http://claudepiron.free.fr/>).

Med mnogimi znanstvenimi posveti o jezikovni politiki v EU, v celotni Evropi in v svetu bi najprej omenili simpozij ob 50. letnici Splošne deklaracije človekovih pravic 1998, ki je bil posvečen jezikovnim pravicam. Neverjetno je, kako malo se zavedamo jezikovnih stisk, ki jih doživljajo množice po vsem svetu. Zato so na mnogih znanstvenih srečanjih podrobno razpravljali o jezikovni politiki, ki bi naj zavarovala jezike pred diskriminiranjem in izumiranjem.⁸

Uvedbo drugega tujega jezika, ki so ga predlagali v Barceloni, so komentirali tudi na simpoziju 2002 v Bruslju. To bi pomenilo, kot so pokazali izračuni, veliko dodatno breme za države, pa tudi močno politično in ekonomsko diskriminacijo. Zato je potrebno jezikovni problem ponovno premisliti. Jasno je treba postaviti cilje za pouk tujih jezikov. Predvsem gre za medsebojno razumevanje, solidarnost državljanov EU, ohraniti je treba jezikovno različnost, pospeševati učenje jezikov vseh nacionalnih skupnosti in kultur, širiti in krepiti skupno evropsko kulturo, pa tudi razvijati prijateljske odnose s celotnim svetom.

Pri tem so, kot mnogi drugi, tehtali med angleščino in esperantom. Prvo so odklonili, ker se je vsiljivo uveljavila na vseh področjih in pomeni nevarnost za domače jezike, diskriminacijo, hegemonizem, zahteva velike napore pri učenju in stroške, itd. Prednost so dali esperantu, ker je uporaben na vseh področjih, zlasti za kulturne in človeške stike, je politično nevtralen, lahko se ga je naučiti, ne ogroža nacionalnih jezikov, temveč je podlaga za njihovo učenje. EU potrebuje skupni, nevtralni, uradni jezik, ki je vsestransko uporaben, poceni in dostopen vsem. Pripravili so tudi izračune, koliko bi stal drugi tuji jezik in koliko esperanto. Razlike so očitne in ne potrebujejo komentarja. Pripravili so tudi podrobne načrte za izvedbo prehoda na uporabo esperanta in za pouk v šolah.⁹

V številnih dokumentih EU o jezikovni politiki po letu 2002 ni bilo videti, da bi v najmanjši meri upoštevali te ugotovitve. Podobne konference so sledile, kjer so kritično analizirali jezikovno politiko in prakso EU, vendar se to ni videlo v najnovejših dokumentih EU, zlasti ne v "Akcijskem načrtu o pospeševanju učenja jezikov in jezikovne različnosti za leta 2004-6", v pripravi "Evropskega kazalnika jezikovnih kompetenc 2005", še manj se je to videlo v "Novi okvirni strategiji za večjezičnost 2005", čeprav smo videli, da ravno skupni mednarodni jezik esperanto varuje to različnost, večjezičnost in multikulturalnost. Esperanto

⁸LINGUAPAX, World Congress on Language Policies Barcelona, 2002. Glej še: Claude Piron: Language Constraints and Human Rights Geneva, 1998, <http://www.geocities.com/c-piron/>.

⁹Language Policy Principles of EU for promoting language learning and linguistic diversity in a non-discriminative and most economical way. Introductory remarks about the Commission Staff Working Paper (Promoting Language Learning and Linguistic Diversity, Brussels, 13. 11. 2002.

je bil v nekaj stavkih omenjen v “Mnenju Evropskega socialnega odbora 2006”, ki na splošno kritizira dokumente Komisije. Poln protislovij in nesmislov pa je “Dodatek”, ki ga je pripravila “Evropska konferenca o večjezičnosti” v Parizu 2005 v obliki “Osnutka Evropske listine o večjezičnosti”, čeprav je tako listino že leta 1998 pripravil Svet Evrope, sledila pa je tudi evropska konferenca o večjezičnosti in demokratičnemu državljanstvu v Innsbrucku 1999. V letu 2007 so pripravili še “Okvir za evropsko raziskavo o znanju jezikov”, pred tem pa raziskave Euridyce o pouku jezikov v EU in seveda še druge dokumente o jezikovni politiki EU, ki pa podobno, kot pri Svetu Evrope, nikjer ne omenjajo esperanta ali kakšnega drugega skupnega jezika.

Kot je opozoril dr. Robert Phillipson, je bilo veliko poskusov z raznih strani, da bi organe in ustanove EU opozorili na jezikovno problematiko, vendar so dokumente pripravljali brez njih. Poudaril je, “da so bile in so deklaracije o večjezičnosti le dimna zavesa, za katero širijo angleščino”. O omejevanju angleščine so govorili previdno, da se ne bi komu zamerili. Jezikovna politika v EU je zavrta zaradi številnih okoliščin in vzrokov, predvsem pa zaradi bojzani pred pravimi odločitvami, ki bi prizadele mnoge, ki imajo od take politike koristi. Številne študije kažejo koristnost, prednost in nujnost mednarodnega jezika, vendar niso vzbudile zanimanja, zlasti ne pri tistih, ki vodijo tolmačenje in prevajanje in ki imajo velike prednosti v ustanovah EU. Ti podpirajo globalizacijo, ki je v bistvu anglizacija in amerikanizacija Evrope in drugih področij. Zato predlogi, ugotovitve in zahteve ne pridejo do pravih ušes.¹⁰

Spomniti je tudi treba, da so v EU pokazali veliko skrb za “večjezičnost”, ki mora biti v sodobnem svetu umevna, s številnimi akcijami, predpisi, “strategijami”, z velikimi denarnimi sredstvi za nove prevajalce in tolmače pa tudi tako, da so ustanovili posebno “ministrstvo za večjezičnost” pri Evropski komisiji, ki ga je prevzel gospod Leonard Orban. Ob predstavitvi pred Evropskim parlamentom je pojasnil svojo načrte za krepitev večjezičnosti in mnogojezičnosti. Povedal je, da bodo okrepili prevajanje in tolmačenje, toda z eno samo besedo ni omenil kake možnosti, da bi jezikovne probleme v EU lahko reševali tudi s kakim pomožnim, mednarodnim načrtovanim jezikom, kot je npr. esperanto ali kaj drugega, čeprav je bilo takih predlogov v zadnjih letih na tisoče.¹¹

Mnoge študije in stoletna praksa pri uporabi esperanta na vseh področjih življenja potrjujejo, da ta jezik ne ogroža večjezičnosti, nacionalnih kultur, izročil in vrednot, zlasti pa ne nacionalnih jezikov in nacionalne identitete,

¹⁰Robert Phillipson: If language issues are explosive, how should they best be handled? II Symposium. International Mercator, Europa 2004: pp. 1-8.

¹¹Anhörungen im europäischen Parlament. Antworten auf Fragen an das designierte Kommissionsmitglied, 2007.

temveč jih ohranja in varuje pred pritiski, dominacijo in izkoriščanjem s strani velikih jezikov. Okrepi in razvija pa lahko mnoge lastnosti, vrednote, sposobnosti, ki so potrebne državljanu Evrope in sveta. Ravno esperanto lahko razvija pripadnost evropski družbi, saj omogoča enakopravno, sproščeno, demokratično sporazumevanje in sodelovanje, ohranja pa enotnost v različnosti, kar je pogoj za življenje in preživetje vsake skupnosti.¹²

::ESPERANTO IN SLOVENCİ

Kako smo pri nas izpred prve vojne vse do danes sprejemali esperanto in tuje jezike, je dolga zgodba, ki se ji je treba za sedaj izogniti. Ena redkih izjem med pedagogi, razen številnih učiteljev, je bil prof. Rudolf Rakuša (1893-1970), ki je že leta 1925 predlagal uvedbo esperanta v šole. To misel je ponovil leta 1951 v predavanju, ki je še danes veljavno.¹³ Veliko je bilo narejenega od konca druge vojne do naše tranzicije, potem pa so esperanto popolnoma zanemarili, zlasti v osnovnih in srednjih šolah. V najnovejšem času, ko se je dogajalo vse, kar smo omenili o EU in politiki večjezičnosti, pri nas nismo govorili in pisali o esperantu, popolno pozornost smo posvetili tujim jezikom zlasti angleščini. Uradna, akademska ali podobna pedagogika se pri nas z esperantom ni ukvarjala, vendar so svoj čas sodelovali številni učitelji, ki so vzgajali lepo število esperantistov, ki so sedaj utihnil.

Podobno kot v ustanovah EU, tudi pri nas razni razumniki, ki delujejo v tej organizaciji kot prevajalci, uradniki, poslanci, komisarji ali kaj podobnega, kažejo popolnoma podoben odpor do esperanta. Tudi v naših šolskih vrhovih nismo opazili kakšnega zanimanja za ta jezik, ne prej, ne sedaj. Tudi v krogih naših slavistov in slovenistov in seveda učiteljev tujih jezikov, ni bilo opaziti koga, ki bi kaj povedal o tej problematiki. Zadnja leta je bilo kar nekaj posvetov o pouku slovenščine, zlasti o njeni usodi ob našem vstopu v EU in v novem stoletju in podobno. Esperanta in njegovega sobivanja s slovenščino ter njegove morebitne pomoči pri ohranjanju slovenščine v glavnem niso omenjali.¹⁴ Tudi v "Nacionalnem programu za jezikovno politiko" je esperanto omenjan med tujimi jeziki le kot možnost: "Uravnoteženje razmerij med tujimi jeziki kot šolskimi predmeti (nabor, globina obravnave). Nalogi: Zmanjšanje samoumevnosti angleščine kot prvega/edinega tujega jezika v javnem šolstvu,

¹²Ulrich Matthias: Esperanto – eine Chance für Europa. Wie wir Sprachbarrieren abbauen, uns gleichberechtigt verstanden und die kulturelle Vielfalt bewahren können. <http://www.u-matthias.de/>, S.1-21).

¹³Rudolf Rakuša: Esperanto, važen kulturni faktor, Ljudska prosveta Slovenije, Lj. 1951(32).

¹⁴Jezik za danes in jutri, Zbornik referatov, Lj. 1998. in Materni jezik na pragu 21.stol. Portorož, 1999. itd.

premislek o esperantu. Nosilec MŠŠ, Rok 2010, Proračun : ne". To je vse o esperantu v naših dokumentih o jezikovni politiki.

Popolno odklonitev esperanta pa je izrazil, kar je razumljivo, glavni direktor "Direktorata za tolmačenje", Marko Benedetti, ki je izjavil: "Ne vem, ali bi bilo ustrežneje uporabljati umeten jezik, ki bi bil vsem tuj, na primer esperanto. Za lepo in modro izražanje v esperantu ni kulturnih in zgodovinskih podlag ". Povedal je tudi, da bodo razvijali prevajalstvo. Menimo, da komentar ni potreben. Tudi Tomaž Logynka, ki je v Književnih listih objavil kar lo nadaljevanj, na koncu ni zahteval esperanta kot rednega učnega predmeta, čeprav prav sedaj pri nas govorijo o uvajanju drugega obveznega tujega jezika. Skratka, naše okolje, podobno kot evropsko, ni naklonjeno esperantu.

Glede na to, kako odklonilno je naše okolje do esperanta, bi bilo zanimivo vedeti, kaj mu očitajo. Vprašanje je torej, ali bi uvedba esperanta kot drugega tujega jezika v osnovne šole kakorkoli ogrožala našo nacionalno identiteto, kulturo, slovenske vrednote, tradicije, zlasti pa slovenski jezik in ali bi bila ogrožena pouk in učenje tujih jezikov. Esperanto vseh teh zgodovinskih in kulturnih pridobitev ne ogroža, temveč jih ohranja pred poplavo angleščine. Proti temu se danes borijo Nemci , Italijani, Francozi, da ne govorimo o manjših narodih, zato predlagajo kot preventivo poleg materinščine uvedbo rednega pouka esperanta v osnovne šole kot prvega, temeljnega tujega jezika, na katerem bi potem gradili znanje drugih tujih jezikov. Najprej naj bi se otroci učili materinščine, sledil bi pouk esperanta, ki bi se lahko poljubno nadaljeval do raznih stopenj, potem pa bi pa bi se učili še kak tuj jezik ali več jezikov. To je vsa skrivnost predlogov, ki so že stari več kot sto let. Nikoli jih niso mogli uresničiti, ker so bili odpori s strani tistih, ki bi bili potem prikrajšani, to je države in ljudje držav, ki na račun prednosti, ki jim jih daje jezik, lahko izkoriščajo vse narode in naše skupne mednarodne ustanove in organizacije. Za temi odpori so vedno stale nacionalne in mednarodne elite, ki si tudi in predvsem z jezikovno politiko trajno ohranjajo položaje .

Kaj bi odločitev za redni pouk esperanta kot prvega tujega jezika pomenila za Slovenijo in za Slovence, je vprašanje, ki zahteva poglede nazaj, naprej, levo in desno, navzdol in navzgor. Dokler tisti, ki lahko odločajo, tega ne bodo zmožni, ni pričakovati smotrne odločitve razen, če bi ljudje tak pouk izrecno zahtevali. Toda to je skoraj nemogoče, saj je esperanto tabu, zato ga ne najdemo v šolah , v knjižnicah, knjigarnah, na radiju in TV programih, k sreči je močno prisoten na internetu, saj ga tam ne more nihče zamolčati ali prepovedati. Raziskava med srednješolci je pokazala, da kljub temu, da uporabljajo internet, esperanto slabo poznajo, izrazili pa so željo, da bi ga spoznali. Torej je dolžnost učiteljev, da jim ga približamo, da bi se potem lahko sami učili in razumeli našo jezikovno politiko in dogajanja v EU.

Če bi esperantu namenili stotinko skrbi, sredstev, časa, pozornosti javnosti, šolskih oblasti, šol, univerz, jezikovnih šol, založb, podjetij in ustanov, pedagogov, znanstvenikov, kulturnikov, politikov, gospodarstvenikov turističnih in drugih organizacij, kot je posvečamo tujim jezikom, bi imeli dobre učbenike tega jezika, slovarje, revije, časopise, radijske in TV oddaje, obsežne in bogate knjižnice esperantske in v esperanto prevedene literature. Naši ljudje, zlasti pa učenci in dijaki bi znali jezik, ki resnično deluje in zblizuje, imeli bi stike s številnimi deželami in vrstniki, imeli bi več možnosti potovanj in bi na nevsiljiv način predstavljali našo malo deželo v svetu, naredili bi jo vidno na zemljevidu sveta. Zaradi takega pionirskega koraka bi nedvomno bili deležni simpatij in tudi pomoči pri tem revolucionarnem dejanju. Sčasoma pa bi dobili tudi posnemovalce, najprej pri sosedih, majhnih državah in narodih, pozneje pa tudi velikih.

::LITERATURA

- Anhörungen im europäischen Parlament. Antworten auf die Fragen an das designierte Kommissionsmitglied, Herrn Leonard ORBAN, Teil A+B. str. 1-9 in 1-8. Glej še druge tekste o načrtih tega člana Komisije za večjezičnost!
- Blanke Detlev (2002): *Internationale Plansprachen – Möglichkeiten und Grenzen*, str. 1-11.
- Blottnitz Magali von: *Esperanto, an innovative way towards multilingualism*, <http://www.oulitnet.co>
- Boulton Marjorie (1987): *Zamenhof, oče esperanta*. Založba Obzorja, Maribor.
- Divjak Alenka: *Inter la gepatra lingvo kaj bezono de la plurilingveco*. Europa simpozio "Europa lingvo-utopio au neceso? Str. 1-7.
- EUROBAROMETER (2005/2006): *Die Europäer und ihre Sprachen*, str. 64.
- EURYDICE: *Key Data on Teaching Languages at School in Europe*, p. 105.
- EURYDICE (2005): *Foreign Language Learning: a European Priority*.
- EDE: *Europa Demokratio Esperanto*, <http://le-d-e.org/article.j>.
- EVROPSKA KOMISIJA: Tu se dobijo vsi navedeni dokumenti o jezikovni politiki.
- Fettes Mark: *Esperanto and language awarness*, <http://esperantic.org/>, p. 1.
- Fettes Mark: *Europe, a Babylon: Towards a Single European Language*. <http://esperantic.org/>
- Frank Helmar: *Europa so-oder besser? Anstösse zu Diagnose und Therapie* <http://www.padeborner-impulse.de/europa/>
- Grin Françoise (2005): *Fremdlingvo-instruado kiel publika politiko*, Ženeva, str. 125.
- Montagut Abel (2007): *The Contribution of the International Language Esperanto towards Linguistic Diversity*, pp. 1-7.
- Mattusch Jugen-Max Hans: *Globalisierung und europäischer Fremdsprachenunterricht*, <http://esperantic.org/librejo/>.
- Peter Kovačič Peršin (1993): *Zaveza slovenstvu*. Znanstveno publicistično središče, Ljubljana.
- Rakuša Rudolf (1951): *Esperanto, važen kulturni faktor*, LPS, Ljubljana.
- STUDO (1993): *Bollettino Ufficiale del Ministero della Pubblica Istruzione*. Junio 1995, pp 7-43. Komisio pri la lingvo internacia (nomita) Esperanto. Obsežna bibliografija o pouku esper. v šolah.
- Umberto Eco (2003): *Iskanje popolnega jezika v evropski kulturi*. Zbirka "Delajmo Evropo", Ljubljana.
- Ulrich Matthias: *Esperanto-eine Chance für Europa. Wir wir Sprachbarrieren abbauen, uns gleichberechtigt verstandigen und die kulturele Vielfalt bewahren können*. - (<http://www.u-matthias.de/>)
Symposium on "What Language Policies for a Multilingual –European Union" (<http://www.europe-citizen.net/?>) (2003).
- Zaft Sylvan (2007): *Esperanto. A Language for the global village*. (<http://www.esperanto.ie/>).

